

TEMA: AFFEKTIVA SYNDROM

En utmaning för vården och samhället

Affektiva syndrom är ett samlingsbegrepp för flera olika tillstånd. Vanligast är depression, som i dag betraktas som en folksjukdom.

LIL TRÅSKMAN-BENDZ, professor emerita, avdelning psykiatri, Lunds universitet
Lil.Traskman_Bendz@med.lu.se

Diagnostiken av effektiva syndrom har både förändrats och förfinats. Tillståndet är mycket ofta återkommande, och ibland årstidsberoende. Tiden på året när sjukdomen uppstår kan också vara avgörande för såväl diagnostik som behandling. Ibland talar man om biologiska rytmrubbningar bakom effektiva syndrom.

Depressioner är betydligt vanligare hos kvinnor än hos män. Därför har man sökt ökad kunskap om kvinnors psyke och sociala situation, betydelsen av könshormoner och deras koppling till andra biologiska system. Nya typer av antidepressiva läkemedel är på gång inom detta område. Forskare har också påbörjat försök att lösa gåtan bakom mäns depressionstillstånd, men här finns stora kunskapsluckor.

Affektiva syndrom skiljer sig också mellan olika åldersgrupper. Barnpsykiatrien har en viktig funktion att fylla genom att tidigt upptäcka depressionstillstånd. Svenska studier har visat att tidigt debuterande depression sätter avtryck i hjärt-kärlsystemet senare i livet. Tidig debutålder är även typiskt för bipolär sjukdom, som är lika vanlig hos kvinnor som hos män, och som även uppvisar samsjuklighet med hjärt-kärlsjukdom. Annan samsjuklighet är till exempel missbruk/beroende eller ADHD. Vanliga dödsorsaker hos patienter med bipolär sjukdom är, förutom suicid, hjärtinfarkt, stroke eller annan hjärt-kärlsjukdom.

»Ibland talar man om biologiska rytmrubbningar bakom effektiva syndrom.«

Kopplingen mellan effektiva syndrom och suicidförsök/suicid är välkänd. Allt ifrån registerstudier till molekylärgenetiska undersökningar, eller både och, pågår just nu. Många tänkbara psykiologiska korreler till suicidalt beteende har föreslagits, men utan att man kunnat förebygga suicid avsevärt mycket bättre. Här är vår kliniska erfarenhet fortfarande överlägsen.

Läkemedelsbehandlingen av effektiva syndrom har inte ändrats särskilt mycket genom åren. De ursprungliga tricykliska antidepressiva läkemedlen har utvecklats, och ECT och litium används fortfarande framgångsrikt. Vid bipolära tillstånd har olika typer av antiepileptiska preparat introducerats, liksom nyare typer av antipsykotika. Först på senare tid har forskare förstått att antidepressiva läkemedel kan ha andra verkningsmekanismer än de traditionella. Nya psykoterapeutiska metoder används allt mer, men är mest lovande för lätta och medelsvåra tillstånd.

Psykiatrien har genomgått påtagliga organisatoriska förändringar. Specialiserade verksamheter för effektiva syndrom har kommit och gått. De som har överlevt har lett till forskning och utveckling. Patienter med de allvarligaste tillstånden, de som lider av svår och/eller långvarig depression, suicidbenägenhet eller samsjuklighet, tillhör fortfarande psykiatrien, och psykiatrien står redo att finna nya rehabiliteringsvägar för just dessa tillstånd. Andra tillstånd, exempelvis sådana som kan vara utlösta av psykologisk belastning som vid utmattningssyndrom, tas om hand inom primärvården.

Både tidigare och pågående forskning har främst inriktats på betydelsen av omgivningsfaktorer, och på sjukdomarnas koppling till störningar i olika biologiska system. Moderna tekniker inom hjärnabbildning bidrar nu till ökad kunskap, och vad gäller behandlingsforskning har immunsystemets roll allt mer kommit i fokus.

INNEHÅLL

ARTIKLAR

478 Effektiva syndrom är dödliga – självmordsrisken är hög *Bo Runeson, Axel Haglund*

480 Depression från vaggan till gravan *Anne-Liis von Knorring, Lars von Knorring, Margda Waern*

484 Att skilja mellan depression och utmattningssyndrom *Marie Åsberg, Åke Nygren, Anna Nager*

487 Bipolärt syndrom – en psykiatrisk kärnsjukdom *Hans Ågren, Mikael Landén, Jerker Hetta*

491 Specialiserad öppenvård effektivt vid effektiv sjukdom *Anna Åberg Wistedt, Lars Häggström, Mikael Landén*

493 Depressionsbehandling – då, nu och i framtiden *Björn Mårtensson, Gerhard Andersson, Jan Wälinder, Hans Ågren*

GÄSTREDAKTÖR

LIL TRÅSKMAN-BENDZ, (presentation, se artikel här intill) Som gästredaktör har Lil Traskman-Bendz bistått redaktionen med planering, granskning och artikelurval.

Läkartidningens teman ska förstärka det medicinska innehållet och ge en helhetsbild av aktuella medicinska områden. Nästa tema, i Läkartidningen nr 15, som utkommer den 27 mars, kommer att vara rörelsesjukdomar hos barn och ungdomar.